

ACTUALITATEA OPEREI ȘI ACTIVITĂȚII LUI BOGDAN PETRICEICU HAȘDEU

(180 de ani de la naștere)

Svetlana Coandă, doctor habilitat,
conferențiar universitar, USM.

Mi-am intitulat discursul meu „*Actualitatea operei și activității lui Bogdan Petriceicu Hașdeu*”, deoarece marii gânditori, marile personalități din istoria omenirii rămân mereu, contemporanii noștri, ideile lor, soluțiile propuse, scopurile și idealurile lor fiind, în permanență, o călăuză, un model pentru generațiile noi.

O astfel de personalitate este **Bogdan Petriceicu Hașdeu** - unul dintre marii cărturari care fac cinste culturii românești, o personalitate deosebită, pluridisciplinară, un om erudit – un adevărat enciclopedist, apreciat ca cea mai mare personalitate a culturii române din toate timpurile, deoarece s-a manifestat plenar în diverse domenii: istoric și filosof, lingvist și filolog, ziarist, pedagog, prozator și dramaturg, critic și istoric literar, folclorist, publicist, jurist și politician.

Nicolae Iorga îl considera „Un deschizător de cale”, iar **George Călinescu** – „un geniu universal”, care „a izbutit aproape peste tot”. **Mircea Eliade** îl apreciază ca „românul cel mai învățat al secolului XIX”, „geniu universal și mare scriitor”, „geniu al neamului românesc”, „omul cel mai universal al vremii sale.”[1] Uluit de „mulțimea cunoștințelor sale și... noutatea științelor” pe care le stăpâna B.P.Hașdeu încă din tinerețe, M.Eliade scria despre publicistica lui: „Citate în toate limbile slave, în greacă și latină, în limbile romanice și germană – vastă orientare în economie politică, științele juridice, arta militară, iconografie, științe naturale, lăsau pe drept cuvânt, impresia unui Pico della Mirandola”. [2]

Și **Mihai Eminescu** a apreciat înalt activitatea lui B.P.Hașdeu, în special, ca istoric și arhivist, ca cercetător al istoriei naționale, „iubitor și editor de izvoare”, menționând, într-un articol din 1882, că Hașdeu întrunește „cele două calități ce caracterizează inteligențele geniale: memoria și judecata – cunoscând o sumă de limbi vii, istoria noastră se reconstruiește piatră cu piatră, manifestare uniformă a unui singur geniu național, al geniului poporului românesc... Ceea ce dezgroapă prin aceste documente istorice și lingvistice nu sunt doar materialuri de interes arheologic, ci e România însăși, e geniuul poporului românesc de pe care se înlătură păturile suprapuse de ruine și barbarie”.

La rândul său, B.P.Hașdeu, în a.1884, îl recomanda pe Mihai Eminescu pentru ocuparea postului de arhivist la Direcția Generală a Arhivelor Statului din București, dat fiind faptul că Eminescu, scria Hașdeu, posedă „cunoștințe foarte

serioase în istorie și paleografie română.” Este o mărturie frumoasă și un minunat exemplu de colaborare a acestor două personalități geniale ale istoriei noastre.

B.P.Hașdeu s-a născut la 26 februarie 1838, în comuna Cristinești, jud. Hotin, în familia marelui gânditor (istoric, filosof, publicist) Alexandru Hâjdeu, un profund savant care cunoștea zece limbi străine. Mama lui B.P.Hașdeu este Elisabeta Dauszka, fiica unui locotenent, nobil lituanian, Teofil Dauszka, și a unei moldovence, Melania, născută Mortun. Bunica sa - Melania a trăit până în 1889, în ultima parte a vieții fiind călugăriță la Mănăstirea „Pasărea” din apropierea orașului București

De la naștere B.P.Hașdeu avea numele Tadeu Hâjdeu. Mai târziu și-a schimbat prenumele din Tadeu în Bogdan – corespondentul românesc pentru polonezul Tadeu – adăugând la nume și Petriceicu, dorind să arate înrudirea cu Ștefan Petriceicu, domnitor al Moldovei în secolul al XVII-lea, în anii 1672-1674, din care descindea după mamă.

În primul rând, B.P.Hașdeu este actual, are însemnătate pentru contemporaneitate, pentru că a explorat și a activat cu mult har, profesionalism, dăruire în diferite domenii:

A activat ca jurist (1857 - membru al tribunalului din Cahul), profesor de liceu și bibliotecar al Universității (Iași, 1858), profesor de istorie și de geografie la Școala reală din Iași (1860), director al Arhivelor Statului (București, 1876-1900), concomitent, din 1878 a fost profesor de filologie comparată la Universitatea din București, deputat din partea Partidului Liberal în parlamentul României.

B.P.Hașdeu rămâne un mare om de cultură, un neobosit cercetător și un deschizător de drumuri în mai multe domenii. Meritele i-au fost apreciate încă din tinerețe, fiind ales în 1877, la vârsta de 39 de ani, membru al Academiei Române, ca recunoaștere a importanței întregii sale opere de până atunci, dar și ca apreciere a spiritului său enciclopedist. Iar în 1882 este ales în unanimitate membru al Societății Enciclopedice Române.

Însemnătatea pentru contemporaneitate a lui B.P.Hașdeu este una deosebit de importantă și actuală, îndeosebi acum, când ne determinăm identitatea noastră națională, când trebuie să ne cunoaștem cât mai profund istoria neamului, istoria dezvoltării limbii, fazele evoluției limbii, valorile naționale, pentru a ne integra în Uniunea Europeană, păstrându-ne, totodată, specificul, identitatea.

B.P.Hașdeu are însemnătate pentru contemporaneitate pentru că a lăsat o vastă și profundă operă, care își păstrează valoarea și în zilele noastre.

De mai multe ori am auzit afirmația: noi, moldovenii, suntem creativi, dar nu suntem, sau suntem mai puțin proactivi. De aceea, considerăm că unele exemple, unele modele ne-ar putea ajuta. Un asemenea model, demn de urmat, credem că este, absolut îndreptățit, B.P.Hașdeu.

Pentru conformitate vom menționa:

- **Lucrări istorice** mai importante:

Ioan Vodă cel Cumplit (1865, ed. a II-a, 1894); **Arhiva istorică a României** (Iași, 1865-1867, 3 v.), în care multe documente vechi străine (inclusiv, slavone) și românești au fost editate pentru prima dată; **Istoria antică a Românilor** (1875) – în care începe investigațiile critice asupra istoriei României; **Istoria critică a românilor** (1872-1874) – în care își propune studierea secolului al XIV-lea, epocii înființării formațiunilor statale românești din nordul Dunării.

- **Lucrări de filologie și lingvistică** mai importante:

Cuvente den bătrâni (1878-1879, 2 v.), prin care B.P.Hașdeu s-a afirmat ca primul exeget al literaturii apocrife din România, lucrare pentru care, în 1880 este premiat de Academia Română și înalt apreciat de specialiști în domeniu. „Toți câți se vor ocupa cu istoria limbii române vor fi nevoiți să recurgă la această operă ca la mijlocul cel mai indispensabil, și chiar dacă n-ar mai fi publicat nimic afară de Cuvente, Hașdeu tot și-ar mai fi putut avea un nume nemuritor în istoria filologiei române și și-ar fi câștigat - pe drept - recunoștința noastră continuă“, menționa G. Weigand; **Etymologicum Magnum Romaniae** (1887-1898, 4 v.) – o adevărată operă monumentală, un amplu dicționar enciclopedic al limbii române, subintitulat și **dicționarul limbii istorice și poporane**, deoarece se referea nu numai la limba literară de atunci, ci îndeosebi, la limba vorbită și limba veche. Cu regret, din cauza dimensiunilor deosebit de vaste ale proiectului, dar și din cauza că Academia a stabilit alte norme pentru noul dicționar și n-a mai finanțat lucrarea lui, B.P.Hașdeu a ajuns doar până la definiția cuvântului **bărbat**. Aprecierile sunt din cele mai înalte: „Hașdeu a voit să facă din Etymologicum un monument al culturii poporului nostru. El nu se mărginește să explice cuvintele pentru necesități practice curente, ci urmărește fiecare cuvânt din toată istoria lui complexă, în toate epocile, în graiul popular, ca și în limba literară. Aproape fiecare cuvânt constituie o monografie în care se înfățișează sensul și răspândirea lui precum și credințele legate de el“, menționa D. Macrea.

- **Opere literare:**

În domeniul literaturii și a artei teatrale (dramaturgiei), B.P.Hașdeu s-a manifestat, în special, prin: Drama **Răzvan și Vidra** - expresie a originalității în gândire, a erudiției profunde și a imaginației vaste. Această dramă e reprezentată și astăzi cu succes pe scena teatrelor din România și de la noi; Nuvele: **Duduca Mamuca** (1861, 1864), pentru care a avut în Iași un proces legat de un fragment din această nuvelă, considerat imoral, dar a fost achitat după ce s-a apărat singur în fața instanței; Mai multe poezii (1852-1854); **Volume de poezii** (1872, 1873), ce cuprind poezii, fabule, poezii sociale și politice, precum și o traducere din Tristele lui Ovidiu; volumul **Sarcasm și ideal** (1897) etc.

- Dezvoltarea unei imense activități editoriale, editând:

ziarul **România** (Iași, 1858), în care promova ideile pașoptismului; revista: **Foiță de istorie și literatură** (Iași, 1859), în care publică studiul: Pierit-au dacii?; revista **Lumina** (Iași, 1863), unde tipărește drama Răposatul postelnic; revista **Aghiută** (București, 1864), în care publică, cu modificări, nuvela Duda Mamuca, cu titlul Micuța sau Trei zile și trei nopți din viața unui studente; revista **Arhiva istorică a României** (1864, București); revista **Satyrul** (1866, București); revistele **Revista Nouă** (1868, București) și **Revista contemporană** (1868, București); ziarul **Traian** (1869, București), în care se publică articole politice și literare, în care, după modelul Daciei literare, se promovează ideea literaturii naționale; revista **Columna lui Traian** (1870-1877; 1882-1889, București), în care apare poezia Odă la ciocoi. Revista avea un pronunțat caracter antidinastic și era considerată, pe bună dreptate, cea mai bună revistă filologică din România, în care B.P.Hașdeu a pus, prin studiile sale, baza științei etno-psihologice în România; revista **Revista literară și științifică** (1876, București); revista **Revista nouă** (1887, București), la care B.P.Hașdeu era director, iar redactori erau Al. Vlahuță, Delavrancea ș.a.

Bogdan Petriceicu Hașdeu este considerat, absolut îndreptățit, **intemeietorul etnologiei și al etnopsihologiei în România**, și deci, are un aport considerabil și la dezvoltarea **antropologiei**.

El se pronunța hotărât pentru elaborarea unei istorii a civilizației și culturii române. Folosind metodologia modernă (metoda anchetelor etnologice indirecte; metoda comparativ-istorică; metoda interpretării genetice și semantice), el a adunat un material imens cu referire la geneza limbii române, tipurile de folclor, etnogeneza, cultura populară, datini, tradiții, terminologia domestică, onomastica tradițională etc. Suntem convingși că aceste cercetări, precum și metodele utilizate de B.P.Hașdeu, rămân importante și servesc drept exemplu pentru studenții de azi, pentru toți cercetătorii în domeniul antropologiei, etnologiei etc. Gânditorul român întrevede o strânsă concordanță între factorii naturali și factorii spirituali în devenirea unui popor, expunând o viziune originală despre unitatea dintre „natura pământului” și „natura neamului”: „O națiune presupune două elemente constitutive, un pământ și un neam... Unirea dintre pământ și neam, pe baza căreia se înalță o națiune, e atât de strânsă, încât pământul răsfrânge în toate ale sale imaginea neamului și neamul răsfrânge în toate ale sale imaginea pământului”, menționa el în lucrarea sa *Istoria critică a românilor*. [3]

Considerăm că accentuarea strânsei legături și unități a pământului cu spiritul neamului, cu caracterul național, cu însăși esența națiunii este foarte importantă, actuală și profund semnificativă pentru situația creată astăzi la noi, când lipsește o idee unificatoare a neamului, a poporului, când mulți își părăsesc pământul natal. De asemenea, e importantă concluzia lui B.P.Hașdeu și în aspect ecologic

și etico-moral, altfel spus, în aspectul ecologiei naturii și al ecologiei spiritului, teza lui: Pământul răsfrânge în toate ale sale imaginea neamului și neamul răsfrânge în toate ale sale imaginea pământului sunând ca o avertizare profetică a marelui nostru înaintaș, că o atitudine iresponsabilă, necugetată, dăunătoare, distrugătoare față de pământul natal ne amenință nu numai mediul natural în care trăim, dar și însăși ființa noastră națională, identitatea noastră, acel „element viguros” care ne determină ca neam.[4]

B.P.Hașdeu evocă, în operele sale, bogăția spirituală a poporului român, valoarea folclorului, a tradițiilor populare perene. Convingerea fermă a gânditorului este că această zestre națională, această moștenire populară este una din cele mai autentice surse istorice, îndemnând-ne să studiem această „fântână istorică”, fapt ce ar contribui la cunoașterea mai profundă a caracterului, limbii, vieții și obiceiurilor poporului nostru.[5] Cultura tradițională, sau cum o numea B.P.Hașdeu, creația poporană, este o filosofie practică, este „o enciclopedie haotică, după care un observator filosof poate judeca tot ce știe și tot ce crede o națiune.” Actualmente se atestă o creștere a atenției față de valorile naționale, o revigurare a lor – mărtisorul, iia, țesutul covoarelor, creația populară etc., - aceasta fiind în deplină concordanță cu idealurile lui B.P.Hașdeu, care era ferm convins că încadrarea în cultura europeană și universală e posibilă doar prin păstrarea, promovarea și multiplicarea valorilor naționale, în primul rând fiind limba, istoria și cultura.

Așadar, **B.P.Hașdeu este un exemplu** de asiduitate în activitatea științifică, în munca de cercetare, manifestând o capacitate fenomenală de muncă, dar și o pasiune nelimitată pentru documente, pentru izvoare, o adevărată vocație pentru istorie și limba română.

B.P.Hașdeu s-a manifestat excelent și ca bibliotecar, ocupându-se de fondul de carte și de organizarea Bibliotecii Arhivelor București, a sucursalei arhivelor Iași. A scris zeci de demersuri, cereri pentru obținerea de fonduri și a cumpărat, personal, sute de cărți din librăriile europene (printre acestea se aflau și ediții de documente, cronici, gramatici, albume de paleografie, lexicoane, atlase etc.). A inițiat și schimbul de publicații, mai ales cu cărțile sale, pentru a aduce la Biblioteca Arhivelor alte cărți valoroase.

Un **citat celebru** din opera lui Hașdeu spune: „Cele mai bune cărți nu sunt tocmai acelea care ne învață, ci acelea care ne fac a cugeta peste cele cuprinse în ele”: – așa sunt lucrările lui B.P.Hașdeu, și ne învață și ne fac a cugeta. Marele nostru predecesor este important pentru contemporaneitate atât prin vastitatea activității sale teoretice și practice în diverse domenii, cât și **prin mesajul operei sale**, deosebit de actual.

Își păstrează însemnătatea reflecțiile lui **despre adevăr**: B.P.Hașdeu recunoștea primatul absolut al adevărului științific. În lucrările sale, el își exprimă convingerea că „misiunea științei” este „de a mări sfera adevărului și de

a restrânge pe cea a erorii”. Prin urmare, arăta Hașdeu, „pe tărâmul științific, în viitor ca și până acum, nu ne vom sfii niciodată a spune purul adevăr, fie el plăcut sau urât”; „Nu este iertat a sacrifica eterna veritate trecătorului interes, fie acesta de orice natură, căci falsificându-se o singură verigă nu vom mai putea înțelege totalitatea catenei.”[6] Nici chiar patriotismul, dragostea de țară nu trebuie să-l împiedice pe savant, pe cercetător în elucidarea adevărului. „Dacă veritatea nu se împacă cu interesul național, nu rămâne decât a sacrifica pe acesta din urmă, ori a zice adio istoriei, una din două”, afirma categoric B.P.Hașdeu.[7]

Actuale și importante sunt tezele lui despre patriotism, promovarea culturii naționale, dragostea față de limba română, grija pentru destinul poporului și limbii române.

Noi, în R.Moldova, avem o zi – 31 august, când în fiecare an sărbătorim ziua limbii noastre cea română; există și o zi internațională a limbii materne - 21 februarie, declarată de UNESCO în a.1999. În această ordine de idei se înscriu gândurile lui Bogdan Petriceicu Hașdeu, exprimate în poezia *Să vorbim românește*:

Cugetarea românească
Are portul românesc:
Nu lăsați dar s-o ciontească
Cei ce limba ni-o pocesc.

Sucind limba românească,
Stricând graiul strămoșesc,
După moda franțuzească,
Sau cu modul latinesc...

Observăm cât de actuale sunt aceste povețe ale lui B.P.Hașdeu. Deci, să fim atenți cum vorbim, să ne cultivăm limba, să n-o pocim. Este o cerință deosebit de actuală (trebuie să constatăm cu regret) și astăzi, când ne sucim limba, graiul strămoșesc nu doar „după moda franțuzească”, dar și după moda rusească, și după cea englezească etc.

Să ținem minte sfatul marelui nostru savant și să-i îndreptăm încrederea:
Românimea cât trăiește
Graiul nu și-l va lăsa;
Să vorbim dar românește.
Orice neam în limba sa!

Importante și instructive sunt și sentimentele de patriotism, exprimate în opera hașdeeană. În poezia *Sunt român* el scria:

Eu din români îmi trag sorgintea.

C-o sfântă dragoste-i iubesc
și pentru tot ce-i românesc,
oricând, și brațele și mintea
și sufletul mi le jertfesc.

Promotor și susținător al unirii principatelor, B.P.Hașdeu afirma: „Moldova, Transilvania, Muntenia nu există pe fața pământului; există o singură Românie, există un singur corp și un singur suflet, în care toți nervii și toate suspinele vibrează unul către altul.” Patriotismul este dreptul cel mai scump și cea mai săracă datorie a fiecărui cetățean, susținea el (*Lumina pentru toți*); Nu contează orientarea politică: „Fii liberal sau conservator, fii cum știi, dar crede în patrie”, menționa el.

În condițiile proceselor de Integrare Europeană, sunt deosebit de binevenite următoarele reflecții ale lui B.P.Hașdeu: „Ce este Românismul ? El este pentru noi prima condițiune ca să putem iubi Umanitatea. El este pentru noi prima condițiune ca să putem iubi Libertatea. El este pentru noi prima condițiune ca să putem iubi Adevărul. Românismul este Umanitate, Libertate și Adevăr”.

Deci, doar menținând și promovând valorile naționale, putem promova valorile general-umane, aceasta fiind calea cea mai sigură de integrare în Uniunea Europeană.

Credința în Dumnezeu este, de asemenea, o dimensiune importantă a personalității lui B. P. Hașdeu. În operele sale el evocă potențialul umanist al religiei creștine, manifestat prin valorile morale pe care le promovează aceasta. B.P.Hașdeu a împărtășit profunde convingeri religioase. El chiar a formulat o „Lege religioasă”, după care se ghida: „*Crede...Crede în Dumnezeu. Crede în nemurirea sufletului. Crede în darul comunicării cu cei duși*”, care i-a fost un sprijin, un suport spiritual în marea tragedie a vieții sale – moartea prematură, la nici 19 ani, a unicei sale fiice – Iulia.

Dumnezeu este iubire, afirmă B. P. Hașdeu în consens cu Platon și Sf.Augustin. În poemul *Dumnezeu* el îl numește pe Dumnezeu „infinitul cel mare” al cărui esență este iubirea, din care descind toate formele creației:

”Extazul mă răpește. Aud Divinitatea:

„Mă-ntrebi: ce-s Eu? iubire. Mă-ntrebi: ce fac? iubesc.

De n-aș urzi, pe cine Mi-aș revărsa iubirea?

Ca să iubesc, Mă sfășii, urzind din Mine lumi!”

Pentru B. P. Hașdeu, credința în Dumnezeu reprezintă un suport, un garant ce postulează libertatea, dreptatea, nemurirea, salvându-l pe om de la căderea în deznădejde, în decepție și pesimism. Pierderea credinței, a sacralului este

interpretată de el ca o decădere, o degradare a moralității și deci, o diminuare a gradului de civilizație al societății. Pe fațada castelului de la Câmpina erau două motto-uri: „*Pro fide et patria*” – „*Pentru Credință și Țară*” și „*E pur si muove*” – „*Și totuși se mișcă*”.

În corespundere cu esența divină trebuie să fie, menționa el, și legile morale și legile sociale. B.P. Hașdeu le formulează în modul următor:

Legea morala: „*Iubește si ajuta... Iubește si ajuta neamul. Iubește si ajuta pe cine te ajuta si te iubește. Iubește si ajuta fără a precugeta la folosul tău.*”

Legea sociala: „*Nu necinști... Nu necinști pe tine însuți, ca sa te cinstească alții. Nu necinști pe alții, ca sa te cinstești pe tine însuși. Nu necinști munca, căci munca e viata.*”

Aceste povețe erau scrise și pe pereții cavoului fiicei sale, Iulia Hașdeu.

B.P. Hașdeu ne poate fi și un model de părinte, de atitudine, dragoste și atenție părintească, pe care el a manifestat-o față de fiica sa – Iulia, un copil deosebit de dotat, care de la doi ani si jumătate știa sa citească, de la patru ani - să scrie, la cinci ani - compunea primele poezii, iar la opt ani își dădea examenele pentru cursul primar și cunoștea deja limba franceză, germană și engleză. Tot ce citea și învăța Iulia (poeziile lui Alecsandri și Bolintineanu, fabulele lui La Fontaine, versuri din manualele germane și franceze, gramatica, istoria românilor etc.), era comentat îndelung cu tatăl său, deoarece Iulia puneă întrebări complicate pe teme de religie, filosofie etc.: despre originea vieții, despre divinitate și misterul morții ș.a. La doar 17 ani ea devine studentă la Facultatea de Litere a Universității Sorbona, fiind prima femeie din Romania care a studiat in aceasta prestigioasa Universitate.

Desigur că Bodgan Petriceicu Hasdeu, ca orice părinte, era foarte mandru de succesele și inteligenta fiicei sale și îi dădea multe sfaturi utile. Astfel, apreciind interesul ei pentru filosofie, B.P. Hașdeu îi scria Iuliei Hașdeu în 1886: „Filosofia de astăzi, așa cum a întemeiat-o Auguste Comte și a dezvoltat-o Herbert Spencer, este o sinteză a științelor naturale, într-o strânsă legătură cu anatomia, cu fiziologia, cu patologia. A trecut epoca silogismelor și a speculațiilor curat metafizice, care se reduceau la o simplă ceartă pentru cuvinte... Orice filosofie... este astăzi și trebuie să fie experimentală.“ [8]

Dragostea, legătura spirituală dintre fiică și tată, au fost atât de puternice, încât au sfidat chiar moartea. El credea ca fiica, de acolo, de sus, îl veghează și îi dictează comportamentul și că, în cursul ședințelor de spiritism, Iulia i-a transmis următorul mesaj: „sunt fericita; te iubesc; ne vom revedea; asta ar trebui sa-ți ajungă.”

În 1896, în amintirea fiicei sale, B.P. Hașdeu face o donație de 50.000 lei, din care, o dată la trei ani, să se distribuie premii pentru scrieri literare și construiește Castelul de la Câmpina, astăzi Muzeul Memorial Iulia Hașdeu de la Câmpina.

În concluzie, menționăm că B. P. Hașdeu - marele savant enciclopedist, marele om de cultură, marele patriot și totodată, un pedagog iscusit și un tată iubitor – rămâne marele nostru contemporan, care ne inspiră și ne mobilizează prin exemplul vieții sale, ghidat de blazonul familiei Hașdeu – *Pro fide et patria* – și de dictonul lui Galileo Galilei – *E pur si muove*.

Referințe bibliografice:

1. M.Eliade. Despre Eminescu și Hașdeu, Iași, 1987, p.94,106,107.
2. Ibidem, p.63.
3. B.P.Hașdeu. Istoria critică a românilor, București: Universitas, 1999, p.284-285.
4. Ibidem, p.273-276.
5. Ibidem, p.290.
6. Ibidem, p. 63.
7. Ibidem, p. 501-502.
8. Scrisoarea către Iulia Hașdeu din 3-15 iunie 1886. În vol. Documente și manuscrise, p.283-284.

SEMNNIFICAȚIA COMUNICĂRII ȘTIINȚIFICE PENTRU DEZVOLTAREA ȘTIINȚEI ÎN CONDIȚIILE SOCIETĂȚII POSTINDUSTRIALE

Valeriu Capcelea, doctor habilitat în filosofie,
conferențiar universitar, secretar științific
al Filialei Bălți a Academiei de Științe a Moldovei

Noțiunea, esența, dimensiunile, locul și rolul comunicării științifice în societatea postindustrială este abordată destul de frecvent în literatura de specialitate. De obicei, ea este explicată ca proces de comunicare dintre oamenii de știință și alți actori ai cercetării științifice. Spre exemplu, savantul francez Josette de la Vega, tratează comunicarea științifică doar în sensul strict, și anume ca comunicarea între cercetători, ce exclude relațiile dintre ei, sectorul de cercetare și dezvoltare și societatea în general, denumită prin termenul de popularizare [a se vedea: 7]. Prin urmare, definiția în cauză nu reduce comunicarea doar la unitățile de laborator, dar, de asemenea, prevede schimbul de informații atât în cadrul unui laborator (grup de cercetare), cât și în afara lui. Astfel, comunicarea științifică poate avea loc doar într-un cadru disciplinar, iar practicile de comunicare diferă de la un domeniu la altul, unele fiind, din punct de vedere al eficienței, mai avansate decât altele [a se vedea: 7]. Analizând definiția în cauză, savantului autohton Nelly Țurcan, remarcă, pe bună dreptate,